

1891 — 1941

N.V. MACHINEFABRIEK

:Jaffa:

$\frac{1}{H}$ LOUIS SMULDERS & Co

UTRECHT

Jaffa
No. 184

:de Jaffaan:

TUDSCHRIFT VOOR HET PERSONEEL DER
N.V. MACHINEFABRIEK „JAFFA“ TE UTRECHT

EXTRA NUMMER

Versijnt op den laatste Zaterdag
van elke maand.

31 DECEMBER 1940

1891

Bij het 50-jarig bestaan van Jaffa

1941

Het schijnt welhaast traditie te worden, dat de herdenking van de „rijpjaan“ in het bestaan van onze onderneming steeds onder buitengewone omstandigheden moet geschieden.

Het 25-jarig bestaan op 1 Januari 1915 viel midden in den wereldbrand 1914—18. Bij het 40-jarig bestaan op 1 Januari 1931 deed de groote economische inwinning zich reeds met volle kracht ook in ons vak van nijverheid gevoelen. En ook thans, nu wij op 1 Januari a.s. den slag hopen te herdenken, waarop men halve eeuw geleden onze onderneming werd opgericht, geven de omstandigheden alerninst aanleiding tot wibundige feestering.

Toch bestaat er een begripelijk verlangen bij een dergelijk belangrijke feit — belangrijk zoowel voor de onderneming, als voor hen, die daaraan door hun arbeid nauw verbonden zijn — de zinnigheid, waarmede het leven ons voortjaagt, even al te reukken en een terugblik te werpen op den afgegangten weg.

Wij willen dan ook hopen in ons kwartaal, dat voor deze gelegenheid verschijnt in een reukder bescheiden vorm dat wij gowend zijn, met onze lezers dien weg in gedachten en in snel tempo te volgen.

Uiteraard zullen wij ons daarbij moeten beperken tot de belangrijkste halleplaatsen en de bijzondere wendingen, die wij op dien weg ontmoeten.

De gegevens voor ons verhaal konden wij zuten uit de door onze Directeur, den Heer W. H. Cox, deels door nasporing in de archieven, deels uit persoonlijke herinneringen gemaakte aantekeningen.

DE VOORGESCHIEDENS

Het ontstaan en de oprichting der firma Louis Smulders & Co.

De naam Smulders was reeds vóór 1891 in de metaalindustrie geen onbekend. Evenals hun Vader, W. H. Smulders, zochten ook diens zoons Louis, Frans, August en Charles, allen te Tilburg geboren, hun werking in dienz vak van nijverheid.

August (A. F.) en zijn broer Charles Smulders vestigden zich zelfstandig in 's Hertogenbosch. De zoon Louis bleef werkzaam in de zaak van zijn Vader te Tilburg, terwijl Frans aanvankelijk in de echt-Tilburgsche wolstijffabriek werd opgeleid.

De zaak in Den Bosch bloeyde zodanig, dat naar meer ruimte moest worden gezocht. In 1872 kocht de firma A. F. Smulders de Utrechtsche Waaierfabriek van de firma Van de Wall Bake, gevestigd ook de Bovenste Weerd, naast de Oud-Katholieke Kerk.

Louis Smulders droef zeldzels zelfstandig de van zijn Vader overgenomen zaak te Tilburg, doch in 1873

verkoorde hij deze fabriek, waarna hij in de firma A. F. Smulders werd opgenomen. Ook Frans Smulders zocht samenwerking met zijn broers en werd terzegen tijd deems eveneens opgenomen in de maatschap, welke tot 1880 in dien vorm bleef bestaan.

In der jaar maanden de Heeren Louis en Frans Smulders zich los uit de door de vier broers gevormde firma (welke intusschen bleef voortbestaan en waarvan het bedrijf omstreeks 1903 naar Schoon werd verplaatst, waar het ook thans nog gevestigd is onder den naam Werf Guido v.h. h. A. F. Smulders) en richtten tezamen op de firma Louis Smulders & Co. Dit geschiedde bij acte van 29 Julij 1880, waarej de 1ste Julij 1880 als aannemingsdatum van de vennootschap onder firma werd aangemerkt, terwijl bepaald werd, dat zij op 31 December 1891 zou eindigen.

De firma Louis Smulders & Co., waarvan de naam behouden is gebleven in de volledige benaming van onze onderneming, bestaat dus langer dan Jaffa. Toch kan onze vennootschap beschouwd worden als een voortzetting van de reeds in 1880 opgerichte firma, al zijn er dan enige malen veranderingen in eigenaars en beheersvorm gekomen. Waaronne wij echter niet den 1sten (of den 29sten) Julij 1880 als officieel aannemingsdatum van onze onderneming beschouwen (en waartom wij dus niet in Julij 1940 het 60-jarig bestaan hebben herdacht) al 't Bij verdere lezing van dit historisch overzicht zijken.

De nieuwe firma bleef natuurlijk werkzaam in de metaalindustrie en lot een (aangrijp) en machinefabriek bouwen op een terrein, destijds in Utrecht bekend onder den naam „Soerikunst“, naar den naam van een ter plaatse staand huis, hetwelk de firma Louis Smulders zich als woning koos. Het terrein was gelegens voor later, in 1902, het thans juist weet algemeen bekend staand werd gebouwd. Het terrein werd ingesloofd door den Landeischen Rijn, den spoorweg en het gedeelte Vuursteenschweg ten Oosten van dien spoorweg. De toegang van den pas geopenden Kanalstroomtunnel liggen aan de Stadsdijk grootendeels op het toenmalige fabrieksterrein. Deze dijk, waar thans vele Jaffaan diggels passeeren, was dus eenmaal de bakermat van onze onderneming.

Na een tiental jaren, n.l. in 1890, werd de maatschap tusschen de Heeren Louis en Frans Smulders ontbonden, dus nog vóór den in de acte van oprichting bepaalde datum.

1 JANUARI 1891

Bij acte van 22 Januari 1891 werd de firma Louis Smulders & Co. echter voortgezet, ingaande 1 Januari 1891. In deze acte werden als vennoten der firma genoemd: Johannes Ludovicus (Louis) Smulders en diens zoon Henricus Johannes Franciscus (Henri) en Johannes Henricus Augustinus (Jan). De vennootschap onder de

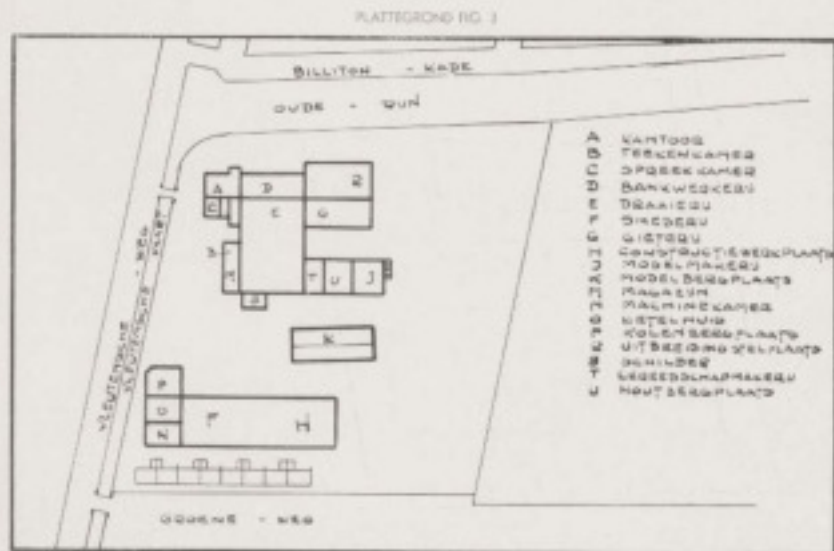

DE DIRECTIEKAMER ONGEVEER 1902

toestand omgave daarvan was het mogelijk de gereedschapswerktuigen in de geheele fabriek verspreiden door electromotoren aan te sluiten. Het spreekt vanzelf, dat de uitbreiding van het machinepark en de verbetering van de oostlading der fabriek, welke gelijven tijd hielden met de voortschrijding van de techniek, mede oorzak waren van de tekens weer noodige uitbreiding der fabriekgebouwen.

De centrale omringt een kern van 90 m² V.O. en een horizontale compound stoommachine in tandem met de bekende v. d. Kerckhove-stoomvoorziening, bij de fabriecage en verkoop waarvan **Duffo** ook in latere jaren een zoo groot succes heeft kunnen behalen.

Uit 1903 dateren ook de bouwen van de tegenwoordige omring, en het lage gedeelte der plaatsen (K). De toelating, waarop de in dit jaar tot stand gekomen uitbreidingen zijn aangegeven (fig. 3), geeft een indruk van den omvang daarvan.

Het gebouwencomplex, zooals dat nu gegroeid was en waarbij reeds op verdere uitbreiding was gerekend, bleef voor een aantal jaren aan de behoefte te voldoen. De geleidelijke uitbouw van het fabrieksprogramma en de voortdurende vergroening van den omring, nog gemaalend door de oosten, die na den aanvang van den wereldoorlog aan de Nederlandsche machine-industrie (mede als zijk van den scheepsbouw) werden gesteld, maakten echter in de jaren 1915—1916 nieuwe uitbreidingen noodzakelijk.

In de in 1903 gebouwde centrale werd een veel zwaardere stoommachine (de tegenwoordige driemachiner) geplaatst, waardoor ook een nieuwe, grotere stoomketeer noodig was.

Aan de machinefabriek werd de noodige ruimte toegevoegd, door vergroening van de groote stelpplaats, waarin gelijktijdig een groote stelp- en montage, noodig voor montage en beproeving van dieselmotoren.

Doordat steeds grotere en voor de uitvoering meer ruimte vragende opdrachten binnenkwamen, moest ook de constructiewerkplaats worden uitgebreid met het tegenwoordige hoogte doel daarvan.

Uit dien tijd dateren eveneens de bouwen van de inrichting van de ruimte, waar de expedite-afdeeling is gevestigd en van de kleed-, wasch- en schafkaken voor de werkkleden.

Reeds lang bestond een dringende behoefte aan meer ruimte en een betere behuizing voor administratiekantoor en teeknbureau, welke afdeelingen natuurlijk in den loop der jaren ook aanzienlijk waren gegroeid. Dat men tot die betere huisvesting niet te vroeg overging wordt widdakelijk, als men weet, dat de teekenaars, die in de oude teeknbureaux geen plaats voor kribben vinden, waren ondergebracht in kisten op het fabrieksterrein en op een bovenhuis aan den Groeneweg. De Heer Cox, die in die jaren reeds was opgeklimmen tot chef van een der

afdeelingen van het constructie-bureau, kan over die „bovenhuis-episode“ informante en ook komische verhalen doen, waaraan ons echter wel duidelijk is geworden hoe noodzakelijk de verandering, waartoe in 1914 besloten werd, was.

De op het terrein van **Duffo** langs den Groeneweg staande arbeiderswoningen werden afgebroken en op die plaats verrees het stuwte gebouw, waarin ook nu nog de technische en administratieve kantoren der onderneming zijn gevestigd. Door den inmiddels uitgekomen spring ontevond de bouw eenige vertraging, doch het gebouw kon in het najaar van 1916 worden betrokken. Het ontwerp van den Stichter van **Duffo**, Louis Smulders, dat bij de herbesleking van het 25-jarig bestaan der fabriek door het personeel aan de Directie was aangeboden, kreeg een plaats in de hal van het kerkeergebouw, recht tegenover den ingang, waar het, dank zij de welwillendheid van de Familie Smulders, ook thans nog staat als een eerbetoon aan den stroomwerker, die onze onderneming oprichtte en tot heden bracht.

Weer terugkerende tot ons vertrek over den groei der fabriek en van de fabrieksinrichtingen, zien wij, dat in de jaren 1916/1919 opnieuw plannen tot uitbreiding ontworpen werden. Langzaamhand was echter een zoo groot deel van de teeknräume bebouwd, dat verdere uitbreiding van de fabriekgebouwen slechts door vergroening van het terrein mogelijk kon geschieden. Hier toe werd bij acte van 2 Januari 1918 het naast het bestaande terrein liggende grond met den daarop staanden steenoven van de Maatschappij v.h. de Eeren Trip aangekocht. Op deze nieuwe terreinruimte, ter grootte van 11385 m², werd de nieuwe gietrij, met bijbehorende

beglazen en sand, coles, ijzer, enz. gebouwd. De op het aangekochte terrein aan den Groeneweg staande woning werd ingericht voor onzen tegenwoordigen Bestuurder. De groote terreinruimte werd bebouwd, de schooning langs den waterkant werd verzorgd, enz., zodat het nieuwe terrein lezaam met het oude een afgezonderd geheel vormden.

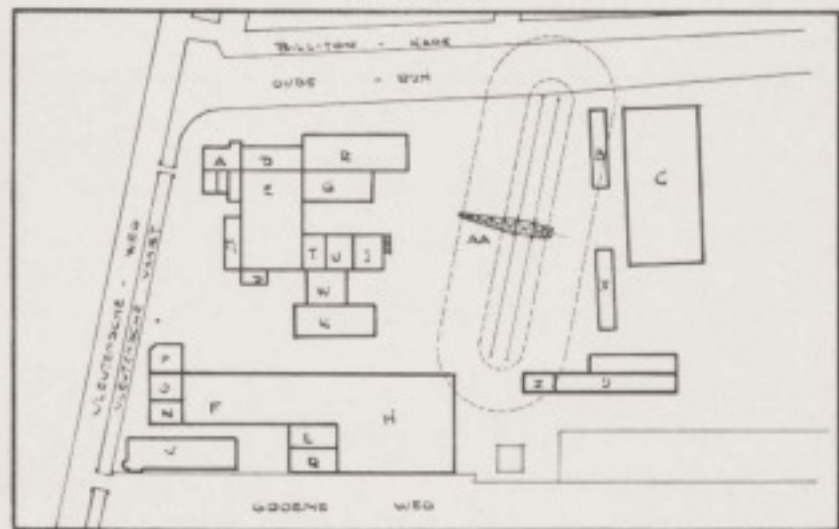
De centrale werd uitgebreid door beglazing van een verticale machine met dynamo, sterker dan de reeds aanwezige. Inlasschen was voor het profietation ook een draaistroomgenerator in bedrijf gesteld, die later een steeds groeter onderdeel deel van de krechtvoorziening moest overnemen.

De stelpplaats werd verlegd tot den tegenwoordigen omring (De oude gietrij) (op figuur 4 nog voorkomende) was door de ingebruikneming van de nieuwe groter gietrij overbodig geworden en werd afgebroken. De vrijgekomen afbraken, werd verdeeld in houtbeglazen en electrischewerkplaats. Het lag in de bedoeling om op het terrein tusschen de groote stelpplaats (R in fig. 4) de modelfabriek (om ter plaatse van deze laatste) nog drie nieuwe hallen te bouwen, gelijk aan de groote stelpplaats.

De na-oorlogische crisis stak echter een staak in het wiel en de uitbreidingsplannen bleven rusten tot in 1936, toen de laatste uitbreiding geschiedde door het oetbreken van twee van de drie ontworpen hallen, in den vorm zooals wij dat nu kennen. Tegelijkertijd werd de gereedschapmakerij, met het gereedschapmagazijn, uitgebreid en gemoderniseerd.

Door de ingebruikneming van de nieuwe hallen, die het ook mogelijk een aantal groote banken, die, door

PLATEGROND FIG. 4

A: Bestuurder; B: Beglazen; C: Nieuwe gietrij; D: Steenoven; E: Dynamo; F: Smederij; G: Gietrij; H: Constructiewerkplaats; I: Modelfabriek; K: Modelfabriek; L: Expeditie; M: Houtmagazijn; N: Modelfabriek; O: Kerckhove; P: Kerkgebouw; Q: Schafkaken; R: Uitbreiding werkplaats; S: Schinder; T: Gereedschapmagazijn; U: Houtbeglazing; V: Kantoor van Technisch Bureau; W: Constructiehoofdbank; X: Best.; Y: Beglazen; Z: Garage; AA: Teeknbureau.

GRANDI (31 JULI 1938)

gebruik aan ruimte in de machinefabriek, achtervolgers in de constructiewerklagen waren ondergebracht, over te brengen naar de nieuwe draaierij.

Valen van ons herinneren zich dien warmen Zondag met stralend zonnige weer, de de fabriekscantoe in 1938 inleide. Die 31ste Juli 1938 dreigde echter een zeer zware dag voor Deffe te worden. Des middags brak er brand uit in het E.H.B.O. gebouw. Het was te late de beide in de onmiddellijke nabijheid liggende grote modelbergplaatsen aan. Door, alsreeds de geheele in-foud daarvan en de (gezapen) werden verwoest en met den grond gelijk gemaakt. Slechts door krachtige inspanning van de brandweer gelukte het de overgebleefte fabrieksgebouwen te behouden. Dat waren angste uren, waarin echter door de hulp en de belangstelling van vele Javanen dadelijk bleek, welke plaats „de fabriek“ in hun leven innemt.

Na de opruimingswerkzaamheden werd de herbouw met bekwaam spoed ter hand genomen en aldaar vermen van nieuwe modelloods met houttrage, een (Pars stieren) E.H.B.O. gebouw en een met groot waren hangende middelem afgevoerd (gezapen) met gerebergplaats. Als de ruimte in de modelloods in de toekomst te klein mocht worden, zal het ook de tweede loods op de nog bestaande fundering worden herbouwd in de ke-naste afgevoerde plattegrond-waakening (fig. 5) met men de situatie, zoals de thans is.

Wij hebben ons in het voorafgaande in hoofdzaak bezig gehouden met den groei van het gebouw-complex. Het zal den lezer echter dadelijk zijn, dat ook de inrichting der werkplaatsen voortdurend werd verbeterd en aangepast.

Omwelst den omvang van de uitruiding der fabriek in het eerste jaar van haar bestaan, geeft een aan het ord-

van 1931 geschreven verslag, betoond voor de Kamer van Koophandel, ons eene rijkdom. Volgens dat verslag waren aanwezig: 7 draaibanken, 2 schraafbanken, 1 kogelbak, 4 boommachines, 1 steekbank en 16 bak-schroeven (6).

Uit de beschikbare gegevens blijkt, dat de leiding der fabriek van den aanvang af ernstig getreud heeft, den vooruitgang der techniek ook op het gebied van gereedschapen-uitrusting zoveel mogelijk bij te houden. Zoo werden wij in 1901 verleid tot aanschaf van de eerste horizontale boor en knaakbank en de eerste revolverbank („Jones & Lawson“).

Ons voorbeeld zou te lang (en voor het gros van onze lezers ook eenzijdig) worden, indien wij hier een opsomming zouden geven van alle aanvullingen en verbeteringen, welke in het machinepark in den loop van een halve eeuw zijn aangebracht.

Helaas hebben in het verleden de eiaar opvolgende crisisperioden het niet altijd mogelijk gemaakt, deze verbeteringen op het meest geschikte tijdstip en in den gewenschten omvang te doen geschieden. Het heeft der ook in dergelijke perioden dikwijls groote zorg, overleg en inzicht van Directie en bedrijfsleiding gevraagd om met de beschikbare hulpmiddelen het werk goed te maken. Zoodra de omstandigheden echter weer de mogelijkheid tot modernisering der technische uitrusting boden, is daarvan gebruik gemaakt.

Zoo zijn ook in de jaat achter ons liggende jaren weer verschillende moderne gereedschapen-uitrustingen aange-schaft.

Op het programma stond (en staat nog) o.m. de bouw van een werkruimte in modern inrichting opriestatie. Door den oorlogtoestand is deze bouw echter nog eikt weinig gekomen dan de opzet van een voorloepig plan hiervoor.

„ONZE PRODUCTEN“

Het spreekt welhaat vanzelf, dat de firma Louis Smulders & Co., toen zij in de eerste dagen van 1891 haar bedrijf begon, zich moest bewegen op hetzelfde gebied als de fabriek, waaraan de Heer Louis Smulders, voor zijn zelfstandige vestiging, als deelenoot zijn werk-kracht had gegeven.

Toch bleef gedurende het geheele tijdperk, dat hier wordt beschreven, een voortdurend streven te binnen om nieuwe producten te vervaardigen en mede daardoor de groei van afnemers uit te breiden, de bestaande fabriekten telkens te verbeteren, de steeds voorafschrijdende techniek te volgen en zelfs in vele opzichten te leiden, door toonaangevende en baanbrekende nieuwe constructies te ontwikkelen. Meermalen moesten daartoe en door de zich snel wijzigende marktsituatie, door concurrentie en door omliggende crises, producten van het fabrieksprogramma worden geschrapt en noodgedwongen andere worden aangevraagd.

Het is vermeldenswaard, dat door de geheele 50-jarige bestaansperiode van de fabriek heen, de leiding en haar directe medewerkers zich hiervan steeds bewust zijn geweest en zich steeds ten volke hebben gegeven om dezen ontwikkelingsgang te volgen en te steunen.

Van de voorling der nieuwe fabriek werd van de afnemers kennis gegeven door plaatsing van advertenties, o.a. in het Algemeen Nederlandsch Advertentieblad (waarin het tegenwoordige aan welken welbekende „Cobouw“ is voortgekomen) en in de Nieuwe Rotterdamse Courant. De advertenties luiden als volgt:

„De ondergetekenden hebben de eer ter kennis te brengen, dat hante fabriek en kantoor vanaf

heden zullen gevestigd zijn op het terrein der voornalige panne- en tegelfabriek der firma Dolk en van Oostveen, genaamd „Deffe“ aan de Vlietsteche weg te Utrecht.

Utrechtse Machinefabriek
Louis Smulders & Co.

Ook werd een circulaire verspreid, welke ten gevele van 2000 stuks werd gedrukt bij de bekende Utrechtse drukkerij J. van Boekhoven.

Deze circulaire had den volgende inhoud:

„Met deze hebben wij de eer te Uwer kennis te brengen, dat onze fabriek na 1 Januari o.a. zal gevestigd zijn op het terrein der voornalige panne- en tegelfabriek van de firma Dolk en van Oostveen aan den Vlietsteche alhier, gelegen aan breed voorwater en communicatie met het Merwedekanaal. Fabriek en kantoor zijn ongeveer 10 minuten verwijdd van het station van den voornaligen Rijn-spoorweg, Pars Staatspoorweg.

„De fabriek wordt telephonisch verbonden met het hoofdbureau (1), evenzoos het woonhuis genaamd „Sorekaria L. 40, alwaar ook brieven, telegrammen en orders in ontvangst worden genomen.

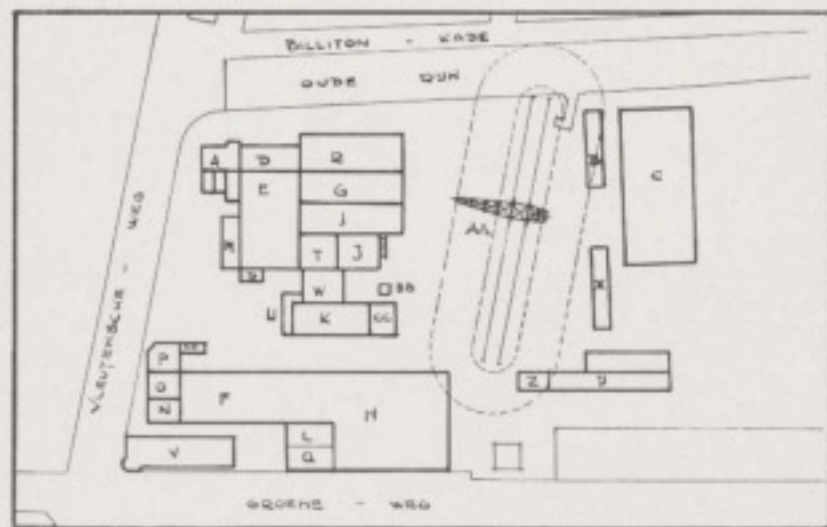
„Hopende het reeds ruim genoten vertrouwen waardig te blijven, teekenen wij met de meeste

Hoogachting

Uw Dw. Dn.
Louis Smulders & Co.

1 Hoofdbureau is reeds bij het hoofdbureau van den fabriek.

PLATTEGROND FIG. 5

A Receptie- en vergadering, B Receptie, C Gedez, D Berouwing, E Druaag, F Smeerij, G Gedez en H Constructiewerkplaats, I Gedez
Zaag, J Houtzagerij, K Modelbergplaats, L Smeerij, M Houtzagerij, N Houtzagerij, O Houtzagerij, P Houtzagerij, Q Smeerij
en houtzagerij, R Lijstbouw, S Smeerij, T Constructiewerkplaats, U Lijstbouw, V Kantoor en Technisch Bureau, W Constructiewerkplaats, X Receptie, Y Receptie, Z Gedez, AA Verbondend E.H.B.O., CC Houtzagerij, DD Houtzagerij.

wij schreef reeds, dat de leiding der fabriek en haar directe medewerkers steeds zelf zochten naar verbeterde of geheel nieuwe constructies, welke pogingen heelal-deel met succes werden bevestigd.

De eerste stap op een gebied, waarop later vreesers groote activiteit zou worden ontloofd, werd gezet op 5 Juli 1894, op welke datum aan de Gasfabriek te Dordrecht een aanbesteding werd gedaan voor de levering van een kolentransportinstallatie met hydraulische aandrijving. Hierop volgde in Januari 1895 een bestelling.

25 Januari 1895. Opdracht voor een groote installatie met een capaciteit van 10000 m³ per etmaal voor de Gasfabriek te Hilversum. In latere jaren door **Delfia** verbouwd en uitgebreid tot 25000 m³ en daarmee nog meer tot 40000 m³ capaciteit.

December 1895. Mede op grond van de goede resultaten die in Aarwijk (Geestwoudericht) geplaatste isolatie, krijgt **Delfia** opdracht tot levering van de hydraulische installatie voor de Houthakende te Amsterdam (50 atm. druk, compound stoommachines a 460/700 x 550, n = 75, pompen H 3800 a, stoomdruk 5 kg, gewicht 9 kg/lok, capaciteit 780 l/min).

In ditzelfde jaar werden waterleiding-installaties aangeboden voor Tilburg, Zutphen en Baarn, waarvan de beide laatste tot een opdracht leidden.

Wij doen zoo hier en daar slechts een greep. De berichten, welke aan het einde van elk jaar aan de Kamer van Koophandel worden gezonden, spreken steeds weer van uitbreiding en van grootten omzet.

Wantschen bleef de firma steeds trachten haar afzetgebied te vergroten en in industrieën, waarin men nog geen afnemers had, daar te verwerven. Zoo werd bij. in 1898, vermoedelijk om in het Noorden des lands en in de aldaar opkomende aardappelmeelmolendriesterven te krijgen, een opdracht aangenomen van de Aardappelmeelmolendriesterven te Hoogeveen voor de levering van een stoommachine. Men aarzelde niet hierbij een boete voor de late levering in accepterende van f 100.— per dag, een, naar toenmalige verhoudingen gerekend, buitengewoon hoge boete, terwijl een boete loofelijk was bedongen. Dit was om den nieuwen afnemer tevreden te stellen ten nadeel ook om die boete te ontgaan) alles op alles gezet zal hebben, is aan geen twiifel onderhevig. Bovendien stond er een boete van f 200.— per kg/lok voor overschrijding van de gestelde garantie voor stoomverbruik (10 kg/lok/uur, het was een één-cylindermachine met condensatie, ook geschikt om met lozingsdruk te werken).

In dit jaar 1898 werden 16 stoommachines in opdracht genomen, waaronder een installatie voor de Waterleiding te Zutphen en een luchtpompmachine voor het Dierpeststafel der stadsborsting te Arnhem.

1899. Niet minder dan 21 stoomwielkes werden besteld, waarvan verschillende voor schiedradpompen (o.a. voor Polder Berkel, als een van de grootste). Ook de opdrachten voor gasfabriekinstallaties namen in omvang en aantal toe. Er werden 8 exhaustiometerwielkes geleverd.

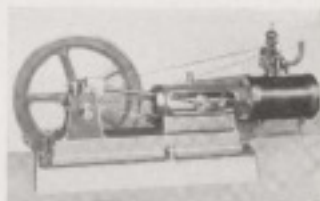
1900. Hier vinden wij, dat door groote drukkende afleveringen in het kanton, met alle verhouding daaraan verbonden. Dit belette den actieven leiders van **Delfia** niet te blijven denken naar nieuwe producten en vergroting van gebied. In September van dit jaar leeden zij in correspondentie met Prof. Dijkzwaai over den bouw van een roolgemaal aan de Lijkbeek te 's-Gravenhage. De onderhandelingen lieken in het begin van het volgende jaar tot een opdracht voor twee verticale stoommachines, direct gekoppeld aan 2 centrifugaalpompen met een capaciteit van resp. 275 en 180 l per seconde, bij een opvoerhoogte van 2,75 m. Dit waren de eerste

centrifugaalpompen en het eerste roolgemaal, door **Delfia** vervaardigd. Ook dit nieuwe product werd weer een succes en op deze eerste levering volgden in dien loop der jaren vele en groote opdrachten op dit gebied.

1901 werd eveneens een succesvol jaar. Van het grootste aantal opdrachten voor installaties voor gasfabrieken noemen wij als grootste, die voor de nieuwe fabriek te Huisorn. Voor het pompen van de Utrechtse Waterleiding M₁ te Soestdijk werd een groote pompmachine geleverd met v. d. Kerkhove-stoomverwarming, capaciteit 800 m³ per uur bij een opvoerhoogte van 90 m. Vermoedelijk is dit tot nu toe de grootste plungerpompmachine, welke ooit door **Delfia** geleverd is. Zij doet nog steeds dienst en met veel succes!

Vermoedelijk is nog, dat in dit jaar de eerste brugbeweging (hydraulisch) geleverd werd aan de Gemeente Wierden te 's-Gravenhage.

1902. Voor het eerste vervaardigde **Delfia** centrifugaalpompen en pomt deze een voor het waterleidinggebied, n.l. voor de nieuw opgerichte Waterleiding te Bodevoerd. In ditzelfde jaar volgen nog andere.

EEN DER EERSTE VERTICALE STOOMMACHINES

1903. Ook dit is weer een jaar van vele „vervelingen“. Het Gem. V. Vogelzang en W. omvat niet alleen de eerste toepassing van centrifugaalpompen voor afwateringen, maar tevens de eerste door **Delfia** vervaardigde lodien-compond-stoommachine.

De eerste dokinstallatie, omvattende 14 centrifugaalpompen, werd geleverd voor Gemeentedok IV te Rotterdam. (Hierop volgden later bestellingen op dokinstallaties voor de Amsterdamsche Doozdok M₁, het Willemskanaal te Amsterdam, het Soerabaya-dok, het dok voor de visscherhaven te IJmuiden, enz.)

Tenslotte werden in dit jaar nog geleverd de eerste installatie voor een elektrische centrale (Soest) en een nieuw systeem zuiverkosten voor de Gasfabriek te Maarsseveld.

Voor al deze nieuwe producten werden de oude niet in den steek gelaten. De opdrachten voor stoommachines namen steeds in aantal toe, evenals die voor gasfabriekinstallaties. In 1904 leverde **Delfia** de eerste laadmachine (Gasfabriek Bussum) en de eerste cokebreker en sorteerrijsling (den Haag). Deze beide leveringen hadden groote gevolgen. Tot 1914 werden in Nederland zeker 100 **Delfia**-laadmachines geleverd, terwijl ook leveringen volgden naar Frankrijk, België, Australië, Spanje enz.

Cokeverwerkingsinstallaties werden in een groot aantal geleverd. Tot de grootste behoorden die voor Amsterdamsche Oost (1911/12), Gasfabriek Utrecht (1922), Staatsmijn Elms, enz. Het spreekt vanzelf, dat bij dit voortdurende contact met de gasfabrieken, de kolentransport- en wasserings niet werden vergeten. Dergelijke installaties werden op den duur ook aan andere bedrijven geleverd.

Tot de belangrijkste en uit technisch oogpunt meest interessante behoort o.a. de installatie van de Gasfabriek te Wormerveer (de eerste geheel automatische elektro-hergasaan in Nederland met afstandsbesturing en blok-schakelen) en die van de Gasfabriek Utrecht (vermoede ik ook thans nog de langste elektro-hergasaan hier in land).

Men ziet, dat de voortdurende uitbreiding der fabriekgebouwen rechtstreeks verband hielden met de vergroting van het productiegebied van **Delfia**. Wij willen thans in snelle vlucht enkele speernde leveringen en bijzonderheden, die zich in den loop der jaren voordeden, noemen.

1905. De eerste horizontale stoommachine met verticale as (in de wandeling „Joffenmolen“ genoemd) wordt geleverd.

1906. Eerste levering van centrifugaalpompen aan de Staatsmijn.

1907. Aan de Firma Van Gelder Zonen te Velsen wordt de grootste lodienstoommachine geleverd, welke **Delfia** (tot heden toe) ook maakte, met een capaciteit van 1500 l/s.

1909. De Nijverheids-Instelling te Tilburg levert een groot aantal op voor de **Delfia**-stoommachines. Vele opdrachten uit Tilburg en omgeving zijn hieraan het direct resultaat.

1910. Op de Wereldtentoonstelling te Brussel krijgen de **Delfia**-producten de hoogste bekransingen. De Gemeente Amsterdam geeft opdracht voor levering van een installatie voor het Hoofdwatergemaal en een groot aantal rioolwielkes (een speciale **Delfia**-constructie). De „Plettery“ te Oost (vroeger te den Haag) bestelt een stoommachine, waartop zij gedurende = 20 jaar een der eerste **Delfia**-machines in gebruik had. De eerste gasstroomstoommachine wordt geleverd.

1913. Twee **Delfia**-machines (systeem v. d. Kerkhove, capaciteit 300 t/s) worden naar Rotterdam geleverd. De eerste dieselmotor wordt afgeleverd aan Polder Bullewijk, de eerste kolentransport voor de Rijksp. Centrale te Utrecht. In een groote coke-transportinstallatie voor de Gasfabriek Oost te Amsterdam komen de langste kettingen (Brouwerische gaten) voor, welke vermoedelijk ook

in Nederland toegepast werden. De in dit jaar een de Waterleiding Groningen geleverde centrifugaalpompinstallatie (toezamen met de daar Winkelpomp geleverde dieselmotoren) is in 1942 nog steeds in vol bedrijf!

De eerste elektrohergasaan wordt afgeleverd aan de Gasfabriek te Vlaardingen.

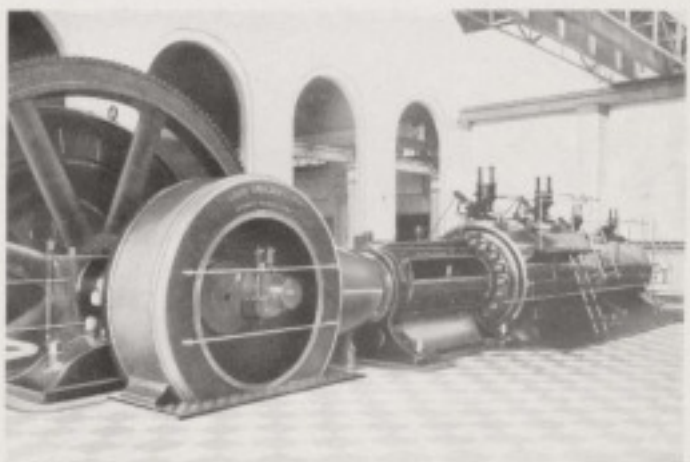
1912. Rotterdam bestelt een groote gascomp (10000 m³ uur) waartop een jaar later een nabestelling volgt.

1913. Eerste trolley-transportinstallatie voor indie, eerste scheptransportwielkes, eerste elektrische looppompen.

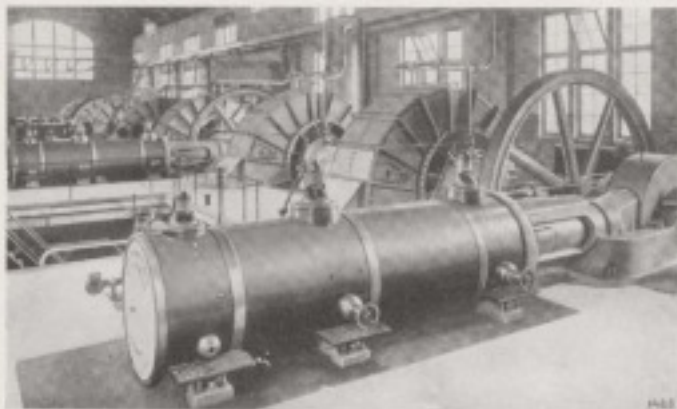
1915. **Delfia** krijgt haar eerste opdracht voor elektrohergasaan bij de veldwaggenrichtingen, n.l. voor de Suis te Harzevoort. Beweelt het ontwerp, dat **Delfia** hiervoor gemaakt heeft, geheel afgeeft van dat van den Rijksp. Waterbouw, wordt het toch door dezen dienst geaccepteerd. (Wiel een bewijs van het goede vertrouwen, dat men in de constructies van **Delfia** had). Het werd de eerste coldestatus in Nederland en de uitvoering voldeed volkomen, dat 13 jaar later voor de Suis te Wierden een duplicaat-richting geleverd werd, waarvoor zelfs geen enkele afwijking of verbetering noodig werd gezocht.

Baart in den huidige oplogstijd de kolentransport groote vraag, ook in de jaren van den wereldoorlog had Nederland met moeilijkheden in dit opzicht te kampen. Velen was ons zelf zoo dien tijd nog wel bezinnend. De productie van de Staatsmijnen moest zoo hoog mogelijk worden opgevoerd. Gevolg hiervan was o.m., dat **Delfia** een groote opdracht kreeg tot levering van een kolentransport voor de Staatmijn Heesdik. Dit was de eerste groote opdracht, die **Delfia** van de Staatsmijnen ontving.

In ditzelfde tweede oorlogjaar kwam ook de opdracht voor de groote bemalingsinstallatie, welke tot nu toe in Europa werd gebouwd, n.l. het gemaal te de Leijmer, bestaande uit 6 pompen, aangedreven door 4 stoommachines met een totaalcapaciteit van 4000 m³ per minuut. Deze installatie is nog steeds in bedrijf en de inrichting in den dienst verrigende Hoofdmachine, de Heer Bos, die in het groote gebouw van dit reusachtige

MFA, STOOMMACHINE BIJ DE FIRMA VAN GELDER ZONEN TE VELSEN

INTERIEUR
VAN HET OPMAAK-
DE LEMPER

gemaal den slechter zwelt, heelt over deze prestatie van **Duffo** slechts woorden van lof.

Ondanks de ook alreeds zeer moeilijke omstandigheden, nam de activiteit van **Duffo** in de jaren van den wereldoorlog eerder toe dan af. In 1914 komen weer enkele geheel nieuwe constructies tot uitvoering. Voor de eerste maal van het Wilhelminkanaal wordt een sluis-transportbeweging met zogenoemde krukwieken ontworpen en vervaardigd. Deze installatie voldeed weer zoo goed, dat binnen enkele jaren alle sluizen van het Wilhelminkanaal met precies dezelfde installaties werden uitgerust.

Voor het lossen van suikerbieten werd een geheel nieuw systeem ontworpen. Dit voldeed dermate, dat het spoedig door de concurrentie werd nageemaakt, met het gevolg, dat het binnen enkele jaren door alle Nederlandse suikerfabrieken werd toegepast, waarvan gelukkig ook verschillende bij de oorspronkelijke ontwerpers bestelden. (Hetzelfde was al eerder voorgekomen met een in 1914 door **Duffo** ontworpen systeem voor het lossen van aardappelen uit schepen, waarmee enkele jaren later alle aardappelverwerkende werken.)

De wereldoorlog maakte het voor de Nederlandse Marine noodzakelijk het voorbeeld van de andere zeeverrende staten te volgen en in versterkte mate onderzoek te doen in bouwen.

In 1916 leverde **Duffo** de eerste pompen voor deze schepen en sindsdien kregen alle Nederlandse Oorlogsschepen **Duffo** hoofdzaaielpompen. Als men bedenkt welke belangrijke functie deze pompen aan boord van een onderzeeër moeten vervullen, geeft dit wel weer een indruk van het vertrouwen, dat tot orderaanbiedingen in de **Duffo**-producten hadden en gelukkig ook thans nog steeds hebben.

In 1917 vinden wij opnieuw een symptoom van de gevolgen der oorlogsomstandigheden, hetwelk wij in den tijd, dien wij thans betreffen, helaas maar al te goed herkennen: door het ontbreken van olie, als brandstof voor Dieselmotoren, worden de bouw en de verkoop daarvan gestaakt.

1918. In dit jaar ontving **Duffo** opdrachten voor niet minder dan 13 golderbemaalingsinstallaties. Bovendien brengt dit laatste jaar van den wereldoorlog de grootste opdracht, welke onze onderneming ooit mocht boeken, n.l. 18 gelijkvloerslootsmotoren, 36 pompen,

met alle bijbehorende, enz. voor de Maatschappij. Het aantal van de bijzondere leveringen wordt steeds groter en steeds groter moeten dus ook onze stappen worden, om ons verhal niet al te laag te maken.

1920. De eerste **Duffo**-gelijkstroom-transportoormachine.

1921. Levering van een grote sluistransportinstallatie, geheel volgens eigen ontwerp, voor de Staatsspoorlijn. Deze levering in de in 1920 voor dezelfde lijn bestelde sluisgraaf-installatie (eveneens gebouwd naar ontwerp van **Duffo**) beantwoordde zooveel aan de gesignaleerde verwachtingen, dat de Directeur der Staatsspoorlijn, Prof. van Herson, in „de Ingenieur“ een beschrijving ervan gaf waarin de groote waardering voor de constructeurs van **Duffo** tot uiting kwam.

Tot hertoe hebben wij in de hoofdzak het noemen van namen vermeden, maar wij meenen toch een uitbending te moeten en te mogen maken, zonder aan anderen te kort te doen. Het is aan ingewijden wel bekend, dat de Heer Cze de geestrijke vader is van vele der bijzondere constructies, welke in den loop der jaren op **Duffo** werden ontwikkeld, speciaal ook op het gebied van transportwerktuigen, sluis- en hefinstallaties en bewegingsrichtingen voor bruggen en sluisen.

1922. Voor de Gasfabriek „Zuid“ te Amsterdam werd een zeer bijzondere colubus- en transportrichting ontworpen en uitgevoerd, welke nog steeds ongeschied in bedrijf is. Geen der overige binnen- en buitenlandse spoorfabrieken, die naar dit werk medekijken, had een uitvoering kunnen aanbieden, die in de bijzondere staat-leikbaar was.

1924. Voor de Zuiderzweken wordt een groote kolleertransporteur van zeer afwijkende constructie ontworpen en vervaardigd.

1925. De K.P.M. neemt onze constructies aan als standaard voor de stoomsluipwerktuigen van de machine-installaties aan boord van haar schepen. In enkele jaren worden daarna meer dan 100 stoomsluipwerktuigen van deze Maatschappij geleverd. Behalve voor Nederlandsche bestellingen werd ook voortgegaan met leveringen naar andere landen. Zoo werd in dit jaar een eerste gemaal naar Denemarken geleverd en een installatie voor een gelijkbreek in Engeland. Later volgden meer opdrachten voor export naar deze landen.

1926. Opdracht voor de sluisbewegingsrichtingen St. Pieter (Maatschappij) en Partheet.

1927. Voor de Gemeente Groningen wordt het Hoofd-rooigemaal besteld. De pompinstallatie wordt naar ons ontwerp uitgevoerd. Het gemaal pomt het rooigwater door een 28 km lange leiding naar de Dollard bij Delfzijl. Het is de grootste eiland waarop in Nederland een dergelijk gemaal het water pomt en de levering verzocht dat ook zeer bijzondere zorg.

1928. Opdracht en bouw van het groote gemaal Vollebove, capaciteit 810 m³ per minuut, met een gelijkstroomtoormachine.

1930. Ook de Vechterbemaal te Muiden (1600 m³ per minuut) wordt door **Duffo** geleverd.

Een nieuw type centrifugaalpompe wordt aan de markt gebracht. De eerste uitvoering van dit met den naam „Rajapompe“ zij gedoopte pomptype draagt het fabrieksnummer 2136. Dit getal zegt ons iets, het beteekent, dat **Duffo** tot aan dit tijdstip, dus in ca. 28 jaar 2136 centrifugaalpompen vervaardigde, zonder dat wij zogenoemde seriepompen bouwden. Elke pomp wordt ontworpen voor het doel, waarvoor zij bestemd is.

In dit jaar wordt ons aanvang gemaakt met de fabricage van weegwerktuigen, welke door hun uitstekende eigenschappen de volle tevredenheid van de gebruikers verdienen.

1932. De Vull-Arvoor-Maatschappij te Wijkster in Drenthe geeft opdracht tot den bouw van een groote installatie, welke het hotvuil, door den Haagschen Reijsgedienst verzameld, moet verwerken tot compost (reststof).

* Deze naam is afgeleid van de woorden „reductie“ en „ver-boden“ door de ingenieur van Jelle.

1933. De eerste Z-as motor, met de ontwikkeling waarvan in 1930 een aanvang werd gemaakt, wordt vervaardigd.

1934. Een bijzondere bewegingsinstallatie voor besleu-bruggen, waarop schroef vooraf verankerd, wordt voor de eerste maal uitgevoerd voor de Gemeente Werken te Almelo. De voordeelen, welke deze constructie biedt, geven **Duffo** hierna inmerken voortgang bij de aanbesteding voor dergelijke installaties.

De groote, omstreeks 1929/1930 reeds begonnen, economische instelling, daarmede nog steeds voort en het was dus verheugend, dat **Duffo** in dien tijd de opdracht ontving voor de bewegingswerktuigen van de nieuwe sluis te Vreeswijk, behoorende tot de werken voor den aanleg van het Amsterdam-Rijnkanaal. Dit is de grootste hefboor- en binnenwatersluis in Europa.

In hetzelfde jaar begon **Duffo** als eerste en tot nu toe eenig Nederlandsche fabriek, met de constructie en levering van electrosluizen.

Na de opdracht voor de sluis te Vreeswijk en mede als gevolg daarvan, kwam in 1936 de bestelling voor de bewegingsrichting van de sluis te Wijkster-Duurstede, welke installatie precies gelijk is aan die te Vreeswijk.

Van de machinefabriek „Ihor“ te Schiedam wordt de fabricage overgenomen aan de thans „Ihor“ genoemde sluis- en sluisgemaalwerken, waarmee nu verdere vervolmaking naar gunstige resultaten worden bereikt.

Met den aanmaak is serie van de Z-as motoren wordt een aanvang gemaakt. De naam luidt in het vervolg H-H-motor (afgeleid van de combinatie der namen van de leende-gevers Huisken-Huisman).

Wij zijn nu geradend tot de afsluyende geschiedenis van **Duffo** en de voornaamste gebeurtenissen van

SLUIS TE VREESEWIJK

KABELWIELEN IN EEN DER HUYTERENS
VAN DE SUURS TE VRIESWIJK

waren hiervan het gevolg. Ook nu hebben wij een aantal elektrisch-hydraulische voermachines in aanrak.

Voor het nieuwe gebouw van de Rijkverzekeringbank te Amsterdam leverde **Duffo** een bijzondere installatie voor het wassen der orten aan verzet van dit ontwerp en een versieringssysteem gebouwd.

In de laatste jaren voor de laatste Mei-dagen van 1940 bestelde de Betaarische Petroleum-Maatschappij grote aantallen pompen voor haar bedrijf in de overzeesche gebieden.

Duffo kreeg opdracht voor ten heeft nog onderhanden de lozingsinrichtingen en andere onderdelen voor de nieuwe grote Spuisuis te IJmuiden.

De 12^e kant voor Mei 1940 werd gekenschilderd door opdracht voor kerstelen-voorbereidingen voor de inrichtingen, welke in 1940 kant mogelijk zijn gereed gemaakt moesten worden.

Naast nog andere delende-ordenen, waaraan in den loop der laatste jaren werd gewerkt, was aan **Duffo** de vervaardiging toevertrouwd van een aantal zeer bijzondere kranen, n.l. vliegtuigkranen voor de in aanbouw zijnde kruisers.

Na den 15den Mei werden alle defensie-ordenen stopgezet en gemoniseerd. De vervaardiging hiervan door ander werk bestond in de eerste weken daarna grote zorgen, doch ontstond juli begonnen weer nieuwe opdrachten binnen te komen, n.l. grote herstell werken aan door oorloggeweld beschadigde brug- en susbewegingsinrichtingen.

Voorts was **Duffo** zich het recht van fabricage te verzekeren der Inber-houtgasgeneratoren voor automobielen. Dit werd in de tweede helft van 1940 ook zeer belangrijk afzetgebied.

De fabriek is op het tijdstip, waarop wij de historische overzicht beëindigen, zeer goed van orders voorzien. De gevolgen van de zeer bijzondere omstandigheden, waaronder wij leven, doen zich echter zeer sterk gevoelen en in het bijzonder de materiaalvoorziening heeft grote zorgen en gaat gepaard met vele formaliteiten.

Konden wij aanvankelijk spreken van een "Jornuleringoren"; thans zijn wij in een stormstreek terechtgekomen. Tellen we vragen nieuwe maatregelen en voorschrijven op elk gebied de aandacht, maar **Duffo** blijft stand houden en geekt bij den aanvang van de tweede halve eeuw van haar bestaan aan alle Jellines het sein:

Allen tezamen, met volle kracht vooruit!

NOG ENKELE WETENSWAARDIGHEDEN

In de eerste plaats willen wij nog iets vermelden omtrent het personeel van **Duffo**.

Het aantal arbeiders, waarmee de fabriek begon te werken, is niet met zekerheid bekend. Naar de Heer Cox zich herinnen, heeft hij den Heer Florin Stoudebeek het aantal arbeiders aan het einde van het eerste bestaansjaar wel op 30 noeren te kennen. Dit aantal was eind 1897 gestegen tot 85 en om het einde van het jaar 1902 waren er 168 arbeiders en 18 technische en administratieve beampten.

Het aantal arbeiders nam dus gestaad toe en dat is, na wat wij hiervoor gezegd hebben over den ontwikkelingsgang der fabriek, begrijpelijk.

De grootte personeelsommeting werd, voornamelijk wij kunnen zeggen, bereikt in 1929, toen in totaal bijna 600 menschen aan **Duffo** verbandt waren, waarvan 382 werkmannen waren in de machinefabriek en constructiewerkplaats, 110 in de gieterij en 108 als beampten.

De daarna ingetreden langdurige crisis en de sluiting van de gieterij in 1932 veroorzaakten een sterke daling van de personeelsbezetting.

Thans zijn in totaal 320 personen op **Duffo** werkzaam, waarvan 75 technische en administratieve beampten.

Als laatste bijzonderheid willen wij nog uit de oudste gegevens vermelden, dat reeds in het begin van 1895 een ongevallenverzekering voor de werkloden werd gesloten. Later heeft de Oranjanwet dezer verzekering wettelijk geregeld.

Ook heeft een onkostenfonds voor het personeel bestaan, waaruit bij ziekte en andere bijzondere omstandigheden uitkeringen werden gedaan. De aansluiting bij "Ziekte-Risico" en sinds 1930 de wettelijke ziektegeldverzekering hebben die taak overgenomen.

Onder beheer van de op 10 Juli 1930 opgerichte Afdeelingkas, als uitvoeringorgaan van de Ziektewet, staan tevens de zogenaamde Aanvullingsfondsen, waaruit aanvullende ziektegelduitkeringen worden gedaan, in die

graad, waarin geen recht op uitkering volgens de Ziektewet bestaat of na beëindiging van die wettelijke uitkering. Bovendien behoort de Afdeelingkas het Steunfonds voor de arbeiders, waaruit bij bijzondere nood konvoluten voor ziekte uitkeringen kunnen worden gedaan.

In een vorig hoofdstuk noemden wij reeds ons Belang-Sociaal, waarin de leden wettelijk of maatschappelijk een beting vormen (door inhouding van het loon), waaruit hun betalingen worden betaald. Sinds jaren wordt hier dus eigenlijk in vrijwilt het begroep toegepast van de nieuwe loonbetaling: gelijkmatige verdeling over het geheele jaar en betaling direct bij ontvangst van het loon.

Tenslotte schenken wij dan nog onze aandacht aan het vereenigingsleven op **Duffo**.

Het fanfarecorps "Machinesfabriek Jell" is in de stad Utrecht wat bekend. Deze vereeniging was juist weer een nieuwe periode van bloei ingegaan, toen de oorlogsomstandigheden, met de daarvan voortvloeiende maatregelen, als verduistering, enz., noodten tot tijdelijke sluiting van haar activiteit. Hopelijk zal het in een nabije toekomst mogelijk zijn de repetities weer te hervatten en het corps weer actief te maken.

Natuurlijk wordt er ook aan voetballen gedaan. De Utrechtische Kantoorvoetbalvereniging "Jell" heeft in Utrecht een zeer goeden naam en haar, enkele jaren geleden opgericht, zaalvereniging V.V.J., waarin de Jellaren uit de fabriek de voetbalport beoefenen, is op weg naar het kampioenschap in haar afdeling van de Zaterdagmiddagcompetitie, waarin beide vereenigingen uitkomen.

Eenrichtige samenwerking is de grondslag en eerste basisvoorwaarde van elke vereeniging.

Samenwerking is ook de grondslag, waarop alle Jellaren hun arbeid verrichten en zoolang deze geest aan het behouden en aankweeken waarvan zij ons organ kranje, naar vermogen zal blijven medewerken, ons bezeit, zal de naam **Duffo** met oere kunnen worden genoemd.

K.

: Jaffa:

(Overdruk uit „de Jaffan“ van Dec. 1926, 1e Jaargang No. 2)

Velen, die bij Jaffa in dienst treden en ook vrien, die met de fabriek in zakelijke relatie komen, hebben zich wel eens afgevraagd, wat toch de naam beteekent.

Zoo is het ook mij, gegaan, toen ik vier jaren geleden in dienst der firma kwam en sindsdien heb ik vele malen de vraag moeten beantwoorden.

Ik mocht, dat ieder van ons er voldoende belangstelling voor zal hebben, te vernemen, welke verklaring er voor te geven is.

Hoar de fabriek den naam kreeg, is zonder meer duidelijk.

Toen ze in 1890 gewijd werd, was op het terrein, waarop zich thans de Machtfabriek, de Constructie-werkplaats, de Smederij, de Electrische Centrale en het Kantoor bevindes, een savenen, tegel- en buizerfabriek gevestigd, welke den naam „Jaffa“ droeg.

Op het tegenwoordige beoekantoor staat nog de oorspronkelijke naam, zooda deze zich bevond op de woning, welke met de pannen- en tegelfabriek werd overgenomen. Als veront ging de naam op het nieuwe bedrijf over. Eerst **naam** de Irmanssen als plaatsaanduiding, later bij de omzetting der firma in een Naamlooze Verootschap als hoofdnaam, terwijl de oude Irmanssen daaraan was toegevoegd. Thans is „Jaffa“ alleen voldoende voor ieder die 't weten moet, om aan te duiden, dat daarmee „onze“ fabriek wordt bedoeld.

Een aanmerkelijke verklaring ervoor, dat de plaats waar wij arbeiden oorspronkelijk Jaffa geheten werd, is nu de volgende:

Het Hebreeuwische woord Jaffa beteekent eigenlijk een bebouwde of beplante plaats in een onbebouwde of kale omgeving. Ook beteekent Jaffa „mooi“, wat met het worenstaende kan overeenstemmen, omdat een bebouwde of beplante plaats in een kale omgeving meestal mooi aandoet.

Nu is het aannemelijk, dat lang voordat de stad zich buiten de singels uitbreidde, de plaats der fabriek of een plaats in de onwidelijke omgeving daarvan — denken we b.v. aan de even verder aan den wog gelegen oude buitenplaats?) — de eerige bebouwde of beplante plek in de vlekke omgeving was, en zoodaande dezen naam ontving. Bij de oprichting van de fabriek en zelfs nog bij mijns kennis leg de fabriek geheel afzonderlijk en vrij. Hier is niet meer dan een aannemelijke verklaring.

Het is ook mogelijk, dat de oorspronkelijk knoopper een de stad „Jaffa“ in het Heilige Land godochte heeft. Of de eerste of de laatste grondslag voor den naam de juiste is, of geen van beide, doet in ons geval niet veel ter zake. Vast staat, dat Jaffa „mooi“ beteekent. Laten wij het in dien zin blijven beschouwen, laten wij zorgen dat de naam van onze fabriek „mooi“ blijft, dat de klank „mooi“ klinkt voor onze ahemers. Dat hebben wij in onze hand, door tezamen te zorgen, dat al wat van „Jaffa“ uitgaat „mooi“ is in elk opzicht.

W. H. C.

¹⁾ In de afwijking is deze betrekking van de naam. Bij den wiffing van het Heilige Land is veel van de oorspronkelijke bevolking verloren gegaan. — Red.

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY